

Nro 28 / Artikkelit

[Ilkka Luoto](#)

Kolmen tutkimuksen palapeli. Millainen kuva verkko-opetukseen?

Verkostoyliopiston yli kaksivuotisen toiminnan aikana on kolmella erillisellä tutkimuslinjalla etsitty laatua ja asiakasnäkökulmaa varsinaisen verkko-opetuksen tuottamiseen. Nämä erillistutkimukset ovat kuin palapelin paloja, joiden avulla on pyritty hahmottamaan verkostoyliopistohankkeen toiminta-aluetta ja -periaatteita. Kenelle verkko-opetus on tarkoitettu ja ketkä sitä käyttävät? Tutkimustoiminta on ollut luonteeltaan arvioivaa ja kehittämiseen tähtäävää. Artikkelissa verkko-opetusta lähestytään yhteiskuntatieteiden perspektiivistä.

Osa tässä artikkelissa esitetyistä tutkimustuloksista on julkaistu myös muissa julkaisuissa, kuten "Distance Learning Solution for Sparsely Populated Areas in Finland: Experiences from the Chydenius Network University" (Luoto 2003). Artikkelit ovat osa useamman artikkelin muodostamaa sarjaa, jossa käsitellään verkko-opetuksen eri ulottuvuuksia. ChyNetissä on aikaisemmin ilmestynyt "[Open and Flexible Online Courses – Reality or Fiction?](#)" (Lehto 2003). Samanaikaisesti tämän artikkelin kanssa julkaistaan "[Verkkokurssi – elämänmakuinen oppimiseikkailu](#)" (Lehto 2003) ja "[Turhaa koristelua? Visuaalisuus verkko-opiskelussa](#)" (Stång 2003) –artikkelit.

Sisältö

1. [Aluksi](#)
2. [Organisaatiotutkimus](#)
3. [Kansalaistutkimus](#)
4. [Opiskelijatutkimus](#)
5. [Millainen kuva?](#)
6. [POK – paikallinen oppimiskeskus](#)
7. [Kriittisiä huomioita reaali maailmasta](#)

[Lähteet](#)

1. Aluksi

Toistaiseksi näyttäisi siltä, että koulutusteknologia-alan tutkijoiden ja kehittäjien keskuudessa vähemmälle huomiolle on jäänyt verkko-oppimisen ja koulutusteknologian yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Yhteiskuntatieteelliseksi

kutsuttavassa näkökulmassa verkko-oppiminen voidaan luontevasti liittää osaksi aluekehitystoimia. Perinteisissä määritelmässä koulutusteknologiassa ollaan nähty kartesiolaisittain kaksi puolta: henki ja aine, jossa ainetta edustaa teknologian käyttö koulutuksessa ja henkeä käyttäytymistieteiden soveltaminen koulutukseen (Auer 2000, 44). Havainnollisemman kuvan verkko-oppimisen kentästä saa, mikäli sitä tarkastellaan karkean kahtiajaon sijaan kolmen toiminnallisen ulottuvuuden akselilla:

1. tieto- ja viestintäteknologian näkökulma
2. verkko-opetuksen ja -pedagogian näkökulma sekä
3. etäopetuksen ja aluekehityksen näkökulma

Yksinkertaistaen on ajateltavissa, että tieto- ja viestintäteknologian näkökulma edustaa selvästi ajatusta, jossa tietoverkot ymmärretään fyysis-teknisinä rakenteina sekä niitä käyttävinä tietokoneohjelmina. Verkko-opetuksen ja -pedagogian näkökulmassa tietoverkot nähdään sosiaalisen toiminnan ja koulutuksen välineinä, kun taas etäopetuksen ja aluekehityksen näkökulmassa tietoverkot ymmärretään kulttuurisena konstruktiona, mutta myös avoimena oppimisympäristönä. (Vrt. Kiviniemi 2000, 68-69). Keskeistä verkkoja hyödyntävän opetuksen järjestämisessä on näiden peruspilareiden keskinäinen yhteistoiminta, jolloin verkko-opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa kaikilla lähestymistavoilla on oikeutuksensa ja tehtävänsä.

Suomessa kansalaiset ovat ennätysellisen nopeasti omaksuneet uuden teknologian käytön (esim. UN 2002), mikä voidaan nähdä perusedellytyksenä tietotekniikan opetuskäytössä. Samanaikaisesti verkko-opetus on edelleen korkeassa nosteessa koulutuksen asiantuntijoiden keskuudessa. "Vuodesta toiseen e-oppiminen tekee tuloaan. Milloin yritysten, milloin julkisen vallan toimesta." (Tarkka 20.02.2003). E-oppimisen strategioiden ja projektien puristuksessa kuitenkin selvästi vähemmälle huomiolle on jäänyt koulutuksen käyttäjien ääni. Esimerkiksi aikuiskoulutusnäkökulma on jäänyt kokonaan lapsipuolen asemaan tai sitä on käsitelty koko lailla pintapuolisesti (vrt. Matikainen 25.2.2003). Sama on huomattu myös Iso-Britaniassa, jossa Edwardsin ym. (2002, 531) mukaan "elinikäisen oppimisen käsite on kehittynyt osana koulutuspolitiikkaa, mutta vain rajoitetusti on tutkittu siihen liittyviä ihmisten opiskelukäytänteitä, -ympäristöjä ja sosiaalisia taustoja." Sama ilmiö tulee erityisen korostetusti esille juuri verkko-opetuksessa, jossa kaiken lisäksi suurimpana kasvavana käyttäjäryhmänä ovat työelämässä olevat aikuisopiskelijat.

Chydenius-Instituutin verkostoyliopistohankkeessa näkemystä asiakaslähtöiseen verkko-opetukseen on rakennettu kolmen osatutkimuksen voimin, joita tässä artikkelissa kutsutaan myös kokonaiskuvan muodostavan palapelin paloiksi: 1) organisaatiotutkimuksessa kartoitettiin alueen organisaatioiden ja oppilaitosten halu ja valmiudet verkostoyliopistoyhteistyöhön, 2) toisessa vaiheessa katseet kääntyivät keskipohjalaisten tietoyhteiskuntavalmiuksiin ja 3) kolmannessa vaiheessa suurennuslasin alla ovat olleet varsinaiset verkko-opiskelijat.

2. Organisaatiotutkimus

Organisaatiotutkimus oli edellytys verkostoyliopistohankkeen toiminnan nopealla käynnistämiseksi. Vuoden 2000 lopulla lähetettiin yhteensä 481 kyselylomaketta oppilaitoksille, kunnille, kehittämisorganisaatioille, paikallisviranomaisille sekä järjestöille. Organisaatiotutkimuksella selvitettiin alueellisten toimijoiden resursseja ja yhteistyövalmiuksia. Tutkimusalueena olivat Kokkolan, Kaustisen ja Pietarsaaren seutukunnat sekä Kalajokilaakso. Viestintäteknologian varustetason sekä myös motivaatiotason erot eri toimijatahoilla olivat isoja. Esimerkiksi kehittämisorganisaatioista 44%: la oli videoneuvotteluvalmiudet, kun vastaava luku peruskoulujen kohdalla oli vain 2%. (Luoto 2001, 12. Ks. taulukko 1).

Organisaatio	tila verkkoyhteyksin %	N	videoneuvottelulaitteet %	N
Oppilaitokset	77	20	19	5
Kunnat	68	15	36	8

Kehittämisorganisaatiot	64	16	44	11
Koulut	61	30	2	1
Viranomaiset	19	5	4	1
Järjestöt	3	1	6	2

Taulukko 1. Kehittämisorganisaatiot ovat ensimmäisten joukossa tunnistaneet videoneuvottelulaitteiden tarpeellisuuden. Organisaatiokyselyn perusteella pääasiallisiksi yhteistyökumppaneiksi valikoituivat oppilaitokset sekä kunnat.

Huomion arvoista on myös, että heikoimmat tietotekniset valmiudet omaavassa järjestösektorissa on kasvavaa halua tietoverkkojen hyödyntämiseen, mutta konkreettiset edellytykset tähän usein puuttuivat teknisten tieto-taitoresurssien osalta. Suhteellisesti huonoin tilanne on kouluissa, joissa halukkuus ja resurssit eivät kohtaa toisiaan. Kouluissa taidolliset valmiudet verkkojen hyödyntämiseen ovat teknisiä resursseja selvästi suuremmat. Kouluissa varttuvavat myös tietoyhteiskunnan tulevat sukupolvet, joten siellä opitut työtavat luovat perustan tulevaisuudelle.

Organisaatiotutkimuksen perusteella varsinaiseksi pullonkaulaksi alueella tunnistettiin yhteistyökyky. Kyselyssä selvisi, että alueen toimijoiden väliseen yhteistyökykyyn tulisi jatkossa kiinnittää suurempaa huomiota. Yhteistyön kehittämisen tarve nousi voimakkaimmin esiin kouluissa ja oppilaitoksissa.

”Alueella olisi loistavat mahdollisuudet monipuolisen koulutustarjonnan takia tehdä yhteistyötä, mutta valitettavan moni oppilaitos haluaa pitäytyä omissa kuvioissaan ja kokee mahdollisen yhteistyön uhkana mahdollisuuden sijaan.” (Oppilaitokset 1).

Vastikään yhteistyöhön ollaan saatu huomattavia edistysaskelia ainakin koskien korkea-asteen koulutusta tarjoavia oppilaitoksia. Konkreettisimmin tämä näkyy Keski-Pohjanmaan korkeakoulujen alueellisessa yhteistyöstrategiassa. ”Chydenius-Instituutin ja Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun haasteena on löytää yhteistyömuotoja, joiden avulla voidaan pysyvästi ja monipuolisesti vastata aluekehityksen haasteisiin” (Kallioinen & Jokela 2002, 7). Tarkoituksena on mm. tiivistää yhteistyötä verkkokurssien suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Asiakasnäkökulmaa on käytännössä toteutettu siten, että organisaatiotutkimuksen perusteella muodostettiin tietokanta aktiivisista toimijoista, joiden kanssa yhteistyö käynnistettiin käytännön tasolla. Esimerkiksi Kaustisen kunnan kanssa musiikkilukiossa on aloitettu vuoden 2002 aikana ”Langattomuus oppimisen välineeksi” -hanke, jossa toimintatutkimuksen menetelmin selvitetään langattoman verkon ja sylimikrojen käytettävyyttä lukion koulutyössä. Verkostoyliopistohankkeen päämääränä on ollut myös sosiaalisten yhteistyöverkkojen luominen verkko-opetuksen kehittämisen ohessa. Organisaatiotietokantaa on hyödynnetty myös verkostoyliopiston palvelujen kohdentamisessa ja markkinoinnissa.

3. Kansalaistutkimus

Keväällä 2002 toteutettiin kansalaiskysely, jossa tiedusteltiin tietoyhteiskuntavalmiuksia sekä aikuisopiskeluasioita strukturoidulla lomakkeella, joka lähetettiin 800:lle keskipohjalaistaloudelle. Palautumisaste oli peräti 68 % eli 541 vastaajaa. Kyselyn perusteella ilmeni vastoin odotuksia, että Keski-Pohjanmaan harvaan asutut alueet ovat edistyskellisempiä tietokoneiden ja -verkkojen käyttäjinä suhteessa kokkolalaisiin sekä muuhun maahan. Kokkolassa 37 %:lla kotitalouksista on internet-yhteys, kun maakunnan maaseutualueilla vastaava luku on 44%. Myös tietokone löytyy harvaan asuttujen alueiden kotitalouksissa 10 prosenttiyksikköä useammin. (Luoto 2002, 15). Kyselyn perusteella alueellinen demokratia laitteiden ja yhteyksien saatavuuden suhteen näyttää toteutuvan hyvin. Maantieteellinen perifeerisyys ei näin ollen automaattisesti merkitse tietoyhteiskunnan periferiaa. Etäopetus ja aluekehitysnäkökulmasta hyvin tietokoneistunut maaseutu on perusedellytys erilaisten etätoimintojen ja -palvelujen kehittämiseksi.

Tutkimuksessa selvisi myös, että lähes neljännes kansalaisista (22%) on kiinnostunut verkko-opetuksesta. Verkko-opetuksen kysynnän suhteen tämä ei ole vielä näkynyt millään tavalla. Jotakin kertoo myös eos-vastauksien peräti 25 % osuus, mikä kielii selvästikin vastaajien tiedon puutteesta. Kiinnostuksen ja käytön välillä on kuitenkin epäsuhta. Esimerkiksi Kannuksen kaupungin asukkaista 20% ilmoittaa olevansa kiinnostuneita osallistumaan verkko-opetukseen, mutta ainoastaan seitsemän kannuslaista on osallistunut Chydenius-Instituutin järjestämään verkko-opetukseen, ja muiden järjestämään opetukseen vain muutamia vuoden 2002 aikana. Näiden lukujen valossa tuleekin pohtia, mitä vastaajat ovat tarkoittaneet kiinnostuksen ilmaisemisella: onko kysymyksessä periaatteessa hyvän asian kannattaminen, vai todellinen tarve ja halu osallistua verkkokursseille?

Kuten organisaatiotutkimuksenkin kohdalla, myös kansalaistutkimuksen perusteella saatiin osoite- ja sähköpostitietokanta, jota on voitu hyödyntää tiedottamisessa ja markkinoinnissa. Vastaajat, jotka luovuttivat sähköposti- ja osoitetietonsa Chydenius-Instituutin käyttöön, ovat saaneet täsmätiedotusta toiminnasta säännöllisesti. Kuvattu toiminta mahdollistaa markkinointipanoksien paremman kohdistumisen sekä asiakaslähtöisen tiedottamisen. Hyvästä kohdetarkkuudesta huolimatta markkinointiin käytetyistä panoksista saadut tulokset ovat olleet pienoinen pettymys.

4. Opiskelijatutkimus

Tietoverkko on saavuttanut vain osan kansalaisista. Myös verkko-opetuksen tarjonta itsessään toimii käyttäjänsä valitsevana tekijänä. Mikäli tarjonta ei lavene horisontaalisesti, vaikka koulutuspalvelujen tarjonta absoluuttisesti lisääntyisikin, tulee kuilu kansalaisten käyttötaitojen välillä venymään entisestään; osaajat jatkokouluttavat itseään, siinä missä muut jäävät kiihtyvässä tahdissa jälkeen.

Chydenius-Instituutin verkostoyliopistohankkeen verkko-opetuksen 157 osallistujasta 62% on ollut naisia. Naisten osuus olisi vieläkin suurempi, mikäli videovälitteinen verkko-opetus laskettaisiin tilastoinnin ulkopuolelle. Mielenkiintoista on, että samanlainen sukupuolijakauma on näkyvissä myös verkko-opiskelun kehittäjien ja toteuttajien puolella, joten verkko-opetusala näyttäisi olevan naisvoittoinen. Sosioekonomisessa tarkastelussa enemmistön muodostavat ylempät toimihenkilöt (33%) sekä opiskelijat (22%). (Ks. taulukko 2).

Sosioekonominen asema	osallistujien profiili %	N	kansalaisten kiinnostuminen %	N
Ylempi toimihenkilö	33	52	19	22
Opiskelija	22	35	10	12
Alempi toimihenkilö	16	25	29	34
Yrittäjä	12	18	14	16
Työntekijä	10	15	18	21
Työtön	7	11	8	9
Eläkeläinen	1	1	3	4
YHTEENSÄ	101	157	101	118

Taulukko 2. Ensimmäisessä sarakkeessa Chydenius-Instituutin verkko-opetukseen osallistuneet sosioekonomisen aseman mukaan luokiteltuna. Toisessa sarakkeessa verkko-opetuksesta kiinnostuneiden keskipohjalaisten prosentuaalinen jakauma.

Vaikka taulukossa vertaillaan eri populaatioita, se antaa kuitenkin hyvän yleiskuvan todellisen verkko-opetuksen käytön ja siihen liittyvien odotusten epäsuhdasta. Ylemmät toimihenkilöt ja opiskelijat ovat sekä työtehtävistä että vallitsevasta kurssitarjonnasta johtuen aktiivisempia osallistujia kuin kiinnostujia. Alemmilla toimihenkilöillä on selvästi enemmän kiinnostusta kuin osallistumista, mikä viittaa selvästi siihen, että verkko-opetukseen saattaisi olla enemmänkin tulijoita.

Osallistumiseen vaikuttavat kurssitarjonnan lisäksi kurssin maksullisuus, alueen väestöpohja sekä alueella vallitseva kokonaistarjonta. Tällä hetkellä näyttää siltä, että esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla on koulutustarjontaa sekä verkkokurssitarjontaa riittävästi alueen 71 000 asukkaan väestön tarpeisiin suhteutettuna, sillä kursseille on ollut vaikeaa saada osallistujia paikallisesti. Alueen väestöstä reilulla kymmenellä prosentilla (noin 7 000 henkilöllä) on korkeakoulututkinto, joita voidaan pitää verkko-opetuksen ensisijaisena kohderyhmänä alueella. (Keski-Pohjanmaa tietokanta 07.03.2003).

Osana opiskelijatutkimusta jokainen Chydenius-Instituutissa toteutettu verkostoyliopistohankkeen verkko-opetuskokonaisuus on käsitelty erillisessä arviointiraportissa. Raporttien perusteella verkostoyliopistohankkeen toteuttamista opintojaksoista saatu palaute on ollut pääasiassa positiivista. Näihin raportteihin on kerätty opiskelijapalaute, tutorpalaute sekä kurssin tekijöiden palaute samoihin kansiin. Raportteja varten tietoa kerätään verkkolomakkeella, josta löytyy mm. likert-väittämiä sekä avoimia kysymyksiä. Aineistoa käytetään etupäässä kurssien tuotekehitykseen, mutta ikää, sukupuolta, koulutusta, ammattia ja tietokoneiden ja -verkkojen käyttötaitoja luotaavat kysymykset antavat tulevaisuudessa mahdollisuuden aikasarjojen muodostamiseen sekä käyttäjien profilointiin. Näin voidaan seurata mm. ketkä verkkokursseille osallistuvat ja kuinka käyttäjäprofiilit mahdollisesti muuttuvat joko ajan tai kurssien aiheiden suhteen.

5. Millainen kuva?

Mitä näiden kolmen lähestymistavan perusteella voidaan kertoa, millainen kuva kolmen "palapelin palasta" on lopulta hahmottunut? Kolme osatutkimusta täydentävät toisiaan siten, että kokonaiskuvan muodostamiseen tarvitaan niiden yhtäaikaista hahmottamista. Tutkimuksen lisäksi käytännön kokemukset ovat antaneet vahvan tuntuman verkko-opetuksen kehittämiseen ja toteuttamiseen maakunnallisessa yliopistoyksikössä Keski-Pohjanmaalla.

Palapelin ensimmäisen palan – organisaatiotutkimuksen – perusteella kehittämisorganisaatiolla, kunnilla ja oppilaitoksilla on ollut kyselyn perusteella palava halu toimia aktiivisessa roolissa verkostoyliopistohankkeessa. Onkin luontevaa, että kuntien intressi on ollut kiistan ja voimakas etäopetuksen kehittämisessä. Tähän vaikuttaa olennaisesti myös se, että lähes kaikki Keski-Pohjanmaan kunnat ovat nettomuuton suhteen tappiollisia ja väestörakenteeltaan ikääntyviä, joten yleensä kaikki kehittymisen mahdollisuudet toivotetaan tervetulleiksi. Kunnissa myös halutaan nähdä tietoyhteiskunta kansalaisten tietoyhteiskuntana, aitona mahdollisuutena rakentaa sisältöjä ja elämisen mahdollisuuksia yksittäisten kuntalaisten käyttöön. Esimerkiksi Pohjois-Karjalassa on "Tietotekniikka ja kansalaistoiminta" -tutkimusprojektissa keskitytty paikallistasolle. "Tavoitteen mukaisesti tietoyhteiskuntaa tehdään yhdessä, talkoilla, ja sitä tehdään toimijoiden omista arkisista paikallisista tilanteista lähtien", kuten Vehviläinen (2001, 13) kuvailee.

Toinen pala – kansalaiskysely – sopii hyvin yhteen ensimmäisen palan kanssa, sillä tutkimuksen perusteella haja-asutusalueiden taloudet ovat keskimäärin maakunnan kaupunkilaisia paremmin varustautuneita tietoyhteiskuntaan. Alueellinen tasa-arvo tietoyhteiskuntavalmiuksien osalta toteutuu jopa paremmin kuin ennakkoon uskallettiin toivoa. Edelleen verkko-opiskelusta kiinnostuneita löytyy oletettua tasaisemmin kaikista yhteiskuntaluokista. Kansalaiskyselyn perusteella on olemassa hyvät edellytykset verkko-opetuksen soveltamiselle valtaväestön tarpeita ajatellen koko Keski-Pohjanmaalla. Ainakin nk. etäopetuksen näkökulmaa olisi hyvä pohtia monelta eri kantilta aluekehittämisen välineenä. Alustavien kokemusten perusteella verkko-opetus tulisi entistä useammin nähdä automaattisesti osana kaikkea aikuisopetusta siten, että verkkotyökaluja käyttämällä opiskelua voidaan monimuotoistaa ja joustavoittaa.

Palapelin kolmas pala vaatii huomattavasti enemmän paikalleen sovittelua. Opiskelijatutkimuksen perusteella verkko-opiskelua käyttävät etupäässä naiset, ylemmät toimihenkilöt ja päätoimiset opiskelijat. Tästä voidaan tehdä sellainen johtopäätös, että verkko-opiskelun tarjonta toimii itsessään valintaa suorittavana tekijänä siten, että tyypilliset käyttäjät ovat korkea-asteen opiskelijoita. Koska kurssien sisällöt ovat lähinnä ammattikorkeakoulu- tai yliopistotasoisia, myös

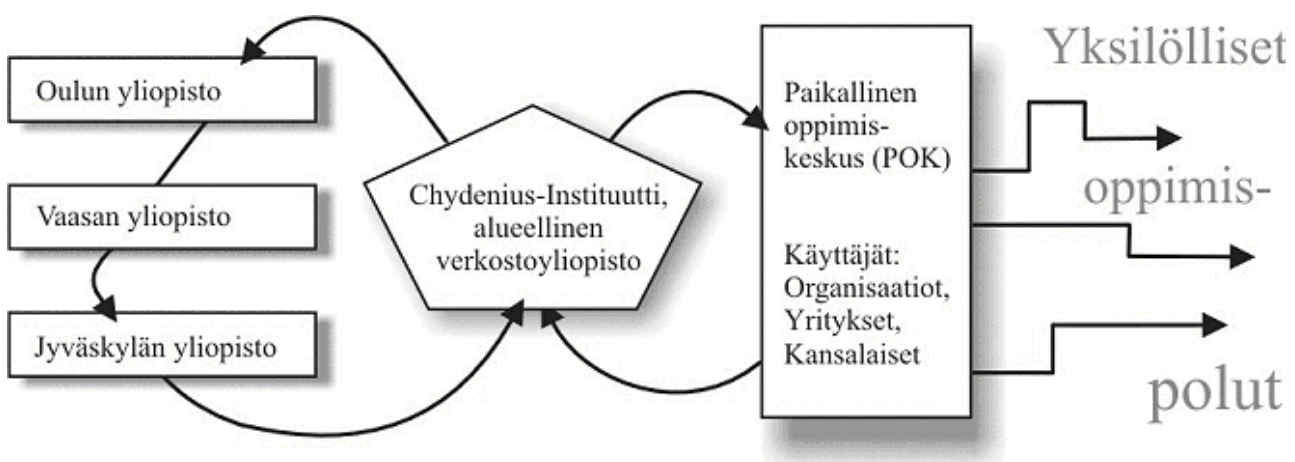
käyttö profiloituu nimenomaan tähän opetukseen. Kolmas tutkimus antaa osin vastakkaisia signaaleja organisaatio- ja kansalaistutkimukseen nähden. Halu verkko-opetukseen näyttää kansan keskuudessa olevan suurempi kuin todellinen käyttö sitten antaisi ymmärtää.

Miten alueellisen yliopistoyksikön tehtävää voidaan peilata tutkimustuloksien valossa? Miten tutkimustulosta tulisi tulkita? Asiaa voidaan valaista kahden ääripään avulla. Kansalaiskeskeisessä mallissa yliopistoyksikkö toimii verkko-opetuksen kehittäjänä sisältöneutraalisti pyrkien harjoittamaan yhteistyötä mahdollisimman monen sisällöntuottajan ja oppilaitoksen kanssa. Ongelmana on, että verkko-opetuksen kehittämisen kannalta linkki sisältöihin voi jäädä ontoksi, eikä yliopistollista tutkimus- ja kehittämistehtävää voida toteuttaa riittävän tehokkaasti. Toisessa ääripäässä, yliopistokeskeisessä mallissa yliopistoyksikkö kehittää verkko-opiskelua omien yliopistotasosten sisältöjen välittämiseen toimien yhteistyössä muiden yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa. Tässä ajattelussa uhkakuvana taas on etäinen suhde alueen toimijoihin ja valtaväestöön. Tasa-arvoisen tietoyhteiskunnan rakentaminen ei myöskään tässä mallissa toteudu erityisen hyvin.

6. POK – paikallinen oppimiskeskus

Tietoverkkojen puristuksessa fyysiset paikat ovat menettäneet merkitystään jokapäiväisen toiminnan ulottuvuudella. Toisaalta on huomattavissa, että uusyhteisöllisyyden merkitys on kasvamassa elämyksien ja identiteetin lähteenä (Rheingold 1993). Kun yhteisön ei tarvitse kokoontua enää samaan fyysiseen paikkaan, kasvavat esimerkiksi etäopetuksen haasteet. Pohjois-Karjalassa on kuitenkin lähdetty liikkeelle nimenomaan fyysisestä paikallisuudesta: ”Samaan aikaan kun paikattomuutta tavoitellaan, yläkarjalaiset ovat korostaneet paikallisuutta ja rakentaneet alueellisen intranetin, kansalaisverkon.” (Tuuva 2001, 55). Ehkä uuden teknologian käyttöönotossa paikallisella kulttuurilla, arvoilla ja toimintatavoilla on sittenkin suurempi rooli kuin tähän mennessä ollaan totuttu ajattelemaan. Fyysinen lokalisaatio, juuret ja perhesiteet ovat edelleen tärkeitä. Voi olla, että esimerkiksi kiinteiden työtilojen – oppimiskeskuksien – sijasta tulisi pohtia enemmän joustavia ja liikkuvia malleja, joilla voitaisiin tukea paikallisia arvoja ja jalkautua ihmisten keskelle.

Yksi tapa lähestyä aihetta on motivoida kansalaisia näkemään teknologia juuri henkilökohtaisen hyvinvoinnin välineenä. Viestintäteknologian kohdalla tämä voi spesifisti olla verkko-opetusta – mahdollisuutta kehittää itseään ajan ja paikan suhteen joustavasti. Motivoinnin tulee perustua konkreettisuuteen ja yksilöllisyyteen, jossa verkon rooli on välineellinen. Verkko voi esimerkiksi antaa mahdollisuuden yliopisto-opintojen loppuunsaattamiseen tai aloittamiseen työn ohessa. Haja-asutusalueille tämä tuo uuden mahdollisuuden houkutellessa paluumuuttajia sekä säilyttää paikkakunta vetovoimaisena. Myös yrityksille voidaan räätälöidä verkkovälitteistä koulutusta.

Kuva 1. Paikallinen oppimiskeskus voi yksinkertaisimmillaan tarkoittaa tutoria tai opinto-ohjaajaa, toisaalta myös modernilla teknologialla varustettua kiinteää tilaa, jossa on ennen kaikkea mahdollisuus saada säännöllistä ohjausta ja opetusta.

Millainen on paikallinen oppimiskeskus? (Ks. kuva 1). Ajatusta oppimiskeskuksista on rakennettu eri tasoilla ja eri toimijoiden taholta verkostoyliopistohankkeen alusta alkaen. Itse asiassa malli on olemassa ja toimii koko ajan, sillä kohtalaisen iso osa verkostoyliopiston toiminnasta on ollut ympäri maakuntaa, jopa maakunnan ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa, konsultaatiota ja opetusta. Hankkeen alkumetreillä paikallisten kiinteiden oppimiskeskusten syntymistä pidettiin tärkeänä tavoitteena. Sittemmin on käytännössä huomattu, että ajatus tietotupa-tyyppisestä fyysisestä tilasta ei välttämättä ole paras mahdollinen ratkaisu kaikilta osin, vaan tarvitaan erilaisia joustavia ratkaisuja eri tarpeisiin. Yksinkertaisimmillaan oppimiskeskus syntyy kun mahdollistetaan paikallinen opinto-ohjaus tai tuodaan esimerkiksi kannettavilla videoneuvottelulaitteilla opetusta paikallisesti saatavaksi. Kannettava teknologia mahdollistaa joustavien oppimistilojen perustamisen tarpeen mukaan. Kokemuksien perusteella oppimiskeskuksessa päähuomion tulisi olla nimenomaan korkeatasoisissa ja tarkoituksenmukaisissa oppisisällöissä sekä yksilöllisessä oppilaan ohjauksessa.

7. Kriittisiä reunahuomioita reaali maailmasta

Viime aikoina ollaan oltu e-oppimisen suhteen tilanteessa, jossa korkeakoulu yhteisö kilvan kehuu 'keisarin uusia vaatteita'. Verkko-opetusta on luontevasti kehitetty osana oppilaitosten toimintastrategiaa sekä osana opiskelijoille maksutonta ja pakollista opetusta. Tässä kohtaa yhtälö toimii ilmeisen hyvin ja ylistäville näkemyksille onkin tilaa. Sen sijaan esimerkiksi laajakaistayhteyksien takaisilla haja-asutusalueilla verkko-opetus voisi synnyttää todellista lisäarvoa, mutta siellä sen saatavuus on paradoksaalisesti heikkoa.

Chydenius-Instituutissa saatujen kokemusten mukaan varsinaisille verkkokursseille on vaikea saada opiskelijoita. Maksulliset valtaväestölle suunnatut kurssit eivät ota tuulta purjeisiin ja niitä on jouduttu peruuttamaan tai lykkäämään opiskelijoiden vähyyden takia. Silloin kun verkkokurssit ovat osana oppilaitoksissa järjestettäviä opintokokonaisuuksia, tilanne on toinen, kuten edellä jo todettiin. Ehkä on niin, että verkkokurssien on toivorikkaasti ajateltu itsessään synnyttävän koulutussektorille uutta kysyntää. Tämä näyttäisi kuitenkin olevan virheellinen lähtökohta, sillä keskiverto asiakas ei halua osallistua verkkokursseille, vaan esimerkiksi psykologian perusopintoihin. Tärkeysjärjestys on se, että ensin tulee sisältö, sitten vasta väline. Melu verkkomuotoisen opetuksen ympärillä hukuttaa helposti allensa asiakasnäkökulman eli todelliset tarpeet ja motiivit.

Myös videoneuvottelun käyttöä osana opetusta ja yleisöluentoja on kokeiltu melko laihoin eväin. Kynnys uusien asioiden opettelulle on tavallisen kansalaisen näkövinkkelistä korkea, ja esimerkiksi videoneuvottelulaitteet tarvitsevat vielä rinnallensa jatkuvan teknisen tuen. Videoneuvotteluteknikka ei siis vielä ole käyttäjällensä läpinäkyvää.

Verkostoyliopistohankkeessa kysymys onkin nk. pioneerityöstä, jolla on osana yliopistollista kehittämistoimintaa selkeä oma arvonsa. Käytäntöjä tulee aktiivisesti kehittää, suunnitella ja pilotoida. Videoneuvottelussa ja muussa videotuotannossa käytettävät välineet ja tekniikat tukevat hyvin toisiaan, mikä on lisännyt osaamistasoa sekä opetusmateriaalin havainnollisuutta Chydenius-Instituutissa merkittävästi.

Verkko-opetukseen liittyy paljon aitoa innostusta ja kehittämisyrittämyksiä, mutta myös selkeästi kaupallisia tavoitteita. Välillä lukiessaan "e-learning –viruksesta" tartunnan saaneiden innostuneiden asiantuntijoiden arvioita verkkoajan vaatimuksista opettajuudelle, ei voi olla ihmettelemättä, mistä nämä uuden ajan superopettajat löytyvät kuin taikaiskusta. Nk. asiakasnäkökulmankin tulee koskea sekä opettajia ja oppilaita tasapuolisesti. Kysyä myös sopii, onko verkkokurssien ja verkkomateriaalin tuottaminen opettajien ensisijainen tehtävä tulevaisuudessa. Millaisia ovat ne uuden opettajuuden pedagogiset taidot, joita tulisi kehittää ja joihin tulisi keskittyä? Verkko on nyt ehkä liikaa opetuksen ja oppimisen sijaan keskiössä, kuten alla olevasta nykyajalle tyypillisestä "superopettajaa" luonnehtivasta sitaatistakin voi lukea:

"Verkkoympäristössä toimiessaan opettaja yhdistää omaa osaamistaan ja pedagogisia ja didaktisia ratkaisujaan teknisten

välineiden ja ohjelmistojen mahdollisuuksiin. Verkko-opetuksen suunnitteluvaiheessa opettaja valitsee välineet ja ohjelmistot sekä perustelee itselleen niiden käytön. Tässä yhteydessä hän myös arvioi oman luokkansa tai koulutusryhmänsä opiskeluympäristöä ja omia työtapojaan.” (Tella ym. 2001, 44).

Lähteet:

Auer, A. (2000). Informaatioteknologia ja koulutuksen uudet strategiat, spatiaalinen näkökulma. Acta Universitatis Tamperensis 792, Tampere.

Edwards, R., Ranson, S. & M. Strain (2002). Reflexivity: towards a theory of lifelong learning. International Journal of Lifelong Education, 21:6, ss. 525-536.

Kallioinen, M. & A. Jokela (2002). Keski-Pohjanmaan korkeakoulujen alueellisen yhteistyön strategia. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, Kokkola.

Keski-Pohjanmaa-tietokanta [online] (07.03.2003). Verkko-Antti, Keski-Pohjanmaa-tietokanta. <<http://www.chydenius.fi/verkkoantti/kptieto/kptesittely.html>>

Kiviniemi, K. (2000). Johdatus verkkopedagogiikkaan. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu julkaisusarja A: Tutkimuksia, Kokkola.

Lehto, S. (2003). Verkkokurssi – elämänmakuinen oppimiseikkailu. Chynetti 27 Jyväskylän yliopisto, Chydenius-Instituutti, Kokkola.

Lehto, S. (2003). Flexible Online Courses – Reality or Fiction? Chynetti 14 Jyväskylän yliopisto, Chydenius-Instituutti, Kokkola.

Luoto, I. (2003). Distance Learning Solution for Sparsely Populated Areas in Finland: Experiences from the Chydenius Network University. Teoksessa, SITE. International Conference Annual. March 24-29, Albuquerque, New Mexico, USA. AACE.

Luoto, I. (2002). Kansalaiset viestintäteknologian ja aikuiskoulutuksen käyttäjinä Keski-Pohjanmaalla. Selosteita ja katsauksia nro 41, Jyväskylän yliopisto, Chydenius-Instituutti, Kokkola.

Luoto, I. (2001). Alueen organisaatiot verkostoyliopiston palveluiden käyttäjinä ja tuottajina. Ensimmäisen vaiheen tuloksia, Kokkola. (Moniste).

Matikainen, J. [online] (25.05.2003). Aikuiskoulutus unohtunut verkko-oppimisessa. Kärkiverkostokolumnit. <<http://www.karkiverkosto.fi/>>

Rheingold, H. (1993). The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier. Addison-Wesley, New York.

Stång, V. (2003). Turhaa koristelua? Visuaalisuus verkko-opiskelussa. Chynetti 29 Jyväskylän yliopisto, Chydenius-Instituutti, Kokkola.

Tarkka, K. [online] (20.02.2003). E-oppiminen tulee ensi vuonna – jälleen kerran. Kärkiverkostouutiset. <<http://www.karkiverkosto.fi/>>

Tella, S., Vahtivuori, S., Vuorento, A., Wager, P. & U. Oksanen (2001). Verkko opetuksessa – opettaja verkossa. Editat

Oyj, Helsinki.

Tuuva, S. (2001). "Sä et oo enää syrjässä" – Paikasta ja paikallisuudesta Ylä-Karjalassa. Teoksessa, Uotinen, J., Tuuva, S., Vehviläinen, M. & S. Knuuttila (toim.) Verkkojen kokijat. Paikallista tietoyhteiskuntaa etsimässä. Gummerus, Saarijärvi, ss. 55-72.

UN [online] (19.12.2002). Human Development Report 2001. Making New Technologies Work for Human Development. United Nations Development Programme. <<http://www.undp.org/hdr2001/pr3.pdf>>

Vehviläinen, M. (2001). Paikallista tietoyhteiskuntaa tekemässä. Teoksessa, Uotinen, J., Tuuva, S., Vehviläinen, M. & S. Knuuttila (toim.) Verkkojen kokijat. Paikallista tietoyhteiskuntaa etsimässä. Gummerus, Saarijärvi, ss. 12-26.

Lähdeviite: Luoto Iikka (2003) Kolmen tutkimuksen palapeli. Millainen kuva verkko-opetukseen? Kokkola : Jyväskylän yliopisto, Chydenius-Instituutti. ChyNetti nro 28. Saatavissa: <http://www.chydenius.fi/julkaisut/chynetti/artikkelit/chynetti28.html>.

 Päivitetty 15.05.2003

